

Шостко Олена Юріївна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
(*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*)

ДЕЯКІ ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ В УКРАЇНІ

Сучасні виклики, які постали перед Україною, пов'язані зі зміною влади, виявленням фактів багатомільярдних розкрадань державного бюджету клептократичного режиму колишнього президента України В.Ф. Януковича, вимагають втілення у життя принципу невідворотності покарання для всіх осіб, винних у корупційних злочинах, і повернення їх незаконно здобутих доходів українській державі й суспільству.

Саме безкарність є тим чинником, який дозволяє поширюватись і зміцнюватись корупційним практикам. Тому кримінально-правові заходи проти дії корупції (особливо після змін окремих норм КК України у 2013 р.) повинні мати пріоритет в найближчий час, щоб засвідчити трансформації в антизлочинній політиці і дати позитивний сигнал суспільству. На жаль, до цього часу правозастосування відповідних норм Кримінального кодексу свідчить про параліч роботи вітчизняних правоохоронних органів. Зокрема, згідно зі Звітом про роботу органів досудового слідства за 6 місяців 2014 р., до суду не було направлено жодного кримінального провадження з обвинувальним актом щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище (1-2 категорія, крім працівників правоохоронних органів). Кількість закритих проваджень у сфері службової діяльності щодо цієї категорії осіб – 14. Коментарі, мабуть, зайві.

Одним із чинників поширення корупційних правопорушень в Україні і набуття ними системного характеру є відсутність дієвої системи контролю і перевірки декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру посадових і службових осіб, членів їх сімей та близьких родичів. Наприклад, за подання неповних або неправдивих відомостей у деклараціях до останнього часу була відсутня будь-яка відповідальність. Внаслідок цього в Україні поширилось таке явище, як незаконне збагачення, що є свого роду індикатором “нечесності”. У ст. 20 Конвенції ООН проти корупції незаконне збагачення визначається як значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати. В українському законодавстві ст. 20 Конвенції було формально імплементовано у ст. 368-2 КК України, однак без відповідності змісту конвен-

ційної норми. Така «імплементация», скоріш за все, була зроблена задля правильного «звітуння» стосовно виконання міжнародних зобов'язань і вимог нашою державою. Тому в теперішній редакції статтю слід декриміналізувати.

У багатьох країнах світу (США, Франція, Італія, Австрія, Бельгія, Нідерланди, скандинавські країни) відповідальність за незаконне збагачення реалізується через відповідні норми податкового, трудового законодавства, а також через законодавство, що регулює проходження державної служби. Складовими успіху є системна скоординована робота податкових органів, органів фінансового моніторингу, рахункових палат. Перелік відомостей, що включаються до декларації про доходи та витрати, постійно варіюється. Як правило, він стосується інвестицій в нерухоме та рухоме майно, володіння цінними паперами та частками капіталу, банківськими вкладками, виданих іншим особам позик, фінансових зобов'язань, в тому числі виплат за кредитами, страхових та інших договорів, відшкодування збитків, компенсаційних виплат, податкових відрахувань, зареєстрованих на членів сім'ї приватних фірм, витрат на поїздки за кордон тощо.

За американськими законами високопосадовці зобов'язані щорічно заповнювати розгорнуті фінансові звіти про джерела своїх доходів. При цьому надання контрольним органам неправдивої інформації тягне за собою кримінальну відповідальність. Наприклад, ст. 1001 розділу 18 Зводу законів США "Помилкові твердження" передбачає покарання у виді позбавлення волі строком до 5 років. Крім цього, кримінальне покарання передбачено за несплату податків на багатство, зокрема одержане незаконним шляхом. Нарешті, нездатність особи, що підозрюється у вчиненні інших злочинів, пов'язаних з корупцією, переконливо пояснити джерело своїх доходів, може бути використана прокуратурою як додатковий доказ її провини за іншими закріпленими в американському праві складами злочинів (відмивання брудних грошей, вимагання політичних пожертвувань, хабарництва). До того ж, у цій країні – одне з найкращих у світі законодавств щодо конфіскації злочинно набутих доходів, яку впроваджує потужна система правоохоронних органів.

Вважаємо, що основним дисциплінарним покаранням повинно стати звільнення з посади державної служби через втрату довіри, без права у майбутньому там працювати. Обов'язкова фінансова перевірка майнового стану посадовця спеціальним незалежним органом, відповідальним за перевірку декларацій, повинна бути плановою і позаплановою. Підставами для останньої можуть бути публікації у ЗМІ матеріалів, які обґрунтовано викликають сумніви доброчесності того чи іншого посадовця. Необхідними є зміни у методиці перевірки декларацій, продумана система санкцій, а також ефективний контролюючий орган для перевірки зазначених відомостей. З метою вироблення спільних підходів це питання потребує широкого обговорення, щоб новий орган не став ще одним джерелом корумпованості в нашій країні.

Враховуючи необхідність передбачення і створення механізму дієвої перевірки зазначених відомостей, на першому етапі головну увагу слід приді-

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ...

лити фінансовому контролю осіб, які мають найбільші корупційні ризики: в першу чергу, це суб'єкти, зазначені у пп. «а» ч. 1 ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Оскільки особа, яку приймають на роботу як державного службовця, в односторонньому порядку приймає режим, встановлений державою, доцільно запровадити принцип "мовчазної згоди" на періодичні чи спеціальні перевірки майнового стану посадовців. Водночас необхідно продумати й механізми «контролю контролюючих».

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
НА МАЙБУТНЄ**

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(м. Дніпропетровськ, 17 жовтня 2014 року)*

Дніпропетровськ
2014

ББК 67.9(4УКР)61

А 43

УДК 342.951 + 343.35

*Ухвалено до друку вченою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 23 жовтня 2014 р.)*

А 43 **Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 жовт. 2014 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – 332 с.**

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів, працівники органів державної влади та місцевого самоврядування, представники громадських організацій. Тематика публікацій охоплює актуальні питання протидії корупції.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р юрид. наук, проф. **Алфьоров С.М.** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Обушенко О.М.**; д-р юрид. наук, доц. **Мінка Т.П.**; д-р юрид. наук, проф. **Чаплинський К.О.**; канд. юрид. наук, доц. **Дячкін О.П.**; канд. юрид. наук **Кацуба Р.М.**; канд. юрид. наук, доц. **Кириченко О.В.**; канд. юрид. наук, доц. **Примаченко В.Ф.**; канд. юрид. наук, доц. **Рибалкін А.О.**; канд. юрид. наук, доц. **Сліпченко В.І.**; канд. юрид. наук, доц. **Титаренко О.О.**; канд. юрид. наук **Шаблистий В.В.**

ББК 67.9(4УКР)61

© ДДУВС, 2014
© Автори, 2014